

Astrit SAHITAJ

KRIMET E FORCAVE SERBE NË KOMUNËN E SUHAREKËS (1998-1999)

Suhareka gjendet në pjesën jugore të Republikës së Kosovës. Në lindje kufizohet me komunën e Shtimes dhe Ferizajt, në juglindje me komunën e Shtërpçës, në jug me komunën e Prizrenit, në perëndim me komunën e Rahovecit dhe Malishevës, ndërsa në veri kufizohet me komunën e Lipjanit. Me daljen në skenë të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës në Kosovë me theks të veçantë në rajonin e komunës së Suharekës,¹ është rritur tej masë dhe numri i forcave policore, ushtarake, paraushtarake serbe me aksione kundër popullatës civile shqiptare, që ishte përqendruar kryesisht në fshatrat e banuar me shumicë shqiptare.

Nga fillimi i luftës në Kosovë deri në përfundim të saj në qershor 1999, forcat serbe në mënyrë sistematike në këtë komunë kanë bërë djegiet e shtëpive, djegiet dhe shkatërrimet e objekteve të kultit fetar, plaçkitjet, përdorën dhunë brutale, burgosje, masakra, përdhunimet dhe dëbimet masive, që i shkaktuan forcat serbe. Pra, në komunën e Suharekës nga forcat policore, ushtarake dhe paraushtarake janë kryer disa masakra, janë bërë dhunime seksuale. Me mijëra janë deportuar e qindra janë zhdukur, vrarë, plagosur e burgosur.

Është me rëndësi të potencohet fakti se para fillimit të luftës në Kosovë, si në tërë Kosovën ashtu dhe në komunën e Suharekës, forcat e shërbimit policor ushtronin trysni, dhunë në mënyra të ndryshme, si: burgosjet, maltretimet, përdhunimet, thirrjet në biseda të quajtura “informative”, tani më ishin rutinë e përditshmërisë së popullsisë shqiptare. Bastisjet dhe plaçkitja e banorëve në komunën e Suharekës bëhej nga kreu i shërbimit policor si edhe nga pjesëtarë të Sigurimit të Shtetit të Ministrisë së

¹ Milazim Elshani, *Betejat e lavdishme të Brigadës 123*, Ditar lufte, Prizren, 2001, f. 35.

Punëve të Brendshme të Serbisë. Njëri prej tyre njihet edhe si projektues i masakrave të kryera në Suharekë dhe në fshatrat e saj.²

Aksionet e para të forcave serbe në komunë e Suharekës filluan më 3 korrik 1998. Po këtë datë nga këto forca vriten dy shqiptarë dhe dy të tjerë nxirren nga vetura, i rrahin në mënyrë brutale dhe i burgosin.³ Pra, kjo ditë shënon krimin e parë të forcave serbe ndaj shqiptarëve të këtij rajoni. Me rritjen e numrit të forcave serbe në këto anë popullata shqiptare largohet nga shtëpitë e veta dhe vendoset nëpër lugina malesh e lumenjsh. Po atë ditë fshatrat malore Maçitevë, Buzhalë, Budakovë, Krushicë e Papaz sulmohen në mënyra të ndryshme nga forcat serbe. Ndërsa fshatrat të nënvijës rrugore Prizren-Prishtinë ushtria serbe i shndërroi në gërmadha. Popullata e këtyre fshatrave u dëbua nga shtëpitë e tyre dhe u vendos në hapësirën ndërmjet fshatrave: Pagarushë, Goriç, Kërvasari, Ngucat. Nga 3 korriku e deri më 30 shtator në vitin 1998, forcat ushtarake ishin prezentë dhe ndërmorën aksione të shpeshta në fshatrat veriperëndimore të Suharekës.

Më 26 shtator të vitit 1998 forcat serbe marshojnë në drejtim të fshatrave malore, ku ishin të vendosura pjesëtarët e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës, me një kontingjent përafërsisht prej 300 ushtarësh. Forcat serbe me tanke dhe kamionë dislokohen në lindje të Suharekës. Të nesërmen nga distanca granatohet fshati Budakovë⁴ dhe fshatrat Papaz, Krushicë e Maçitevë. Në të njëjtën kohë forcat policore dhe ato paramilitare bastisin shtëpitë e fshatit Vraniq e Bukosh. Popullata e fshatit Vraniq së bashku me të zhvendosurit nga fshatrat tjera në atë kohë nga frika ishin larguar nga shtëpitë dhe ishin vendosur në një luginë larg fshatit. Me urdhrin e pjesëtarit të Sigurimit të Shtetit, Milorad Nishaviq, popullata sillet në fshat. Më të ardhur në fshat, forcat serbe fillimisht i ndaj burrat nga fëmijët dhe gratë, ku i vendosin në lokalet e shkollës fillore, ndërsa meshkujt i dërgojnë në dy oborre të shtëpive dhe i rrahin brutalisht. Pas rrahjeve rreth 400 shqiptarë të grupmoshave gjashtëmbëdhjetë - dyzetvjeçar i zhveshën brez e lart, i ngarkojnë në kamionë dhe i dërgojnë në burgun e Prizrenit, e pas përdorimit të forcës në forma dhe mënyra të ndryshme i detyrojnë të pranojnë se ishin

² Fahri Musliu, *Masakra e Suharekës, mars 1999*, Prishtinë, 2010, f. 796. Milorad Nishaviq pjesëtar i Sigurimit të Shtetit për territorin e Prizrenit, i akuzuar për krime dhe masakrën e kryer në Suharekë.

³ Nga ushtria serbe vritet në fshatin Krushicë Kadri S. Kokollari dhe në Suharekë vritet Sejfullah Bajraktari, ndërsa në Shirokë pjesëtari i Sigurimit të Shtetit, Milorad Nishaviqi, pasi i nxjerr nga vetura Eshref Mazrekun dhe Idriz Kryeziun jep urdhrë të rrihen brutalisht dhe të burgosën.

⁴ Në fshatin Budakovë ishte Batalioni II i Brigadës 123.

pjesëtarë të UÇK-së.⁵ Shumica prej tyre u dënua dhe vuajtën dënimin në burgun e Prizrenit, Dubravës dhe më vonë i dërgojnë në burgjet e Serbisë. Në ndërkohë popullatën civile shqiptare që i kishin izoluar në shkollën fillore të fshatit Vraniq, aty i kishin mbajtur katër ditë e katër net, ku gjatë asaj kohe ndaj grave dhe vajzave u bënë përdhunime dhe keqtrajtime fizike dhe shpirtërore.

Më 28 shtator 1998, forcat serbe filluan një operacion në drejtim të fshatit Budakovë. Atë ditë pasi forcat serbe arritën në këtë fshat fillimisht kryen një masakër ndaj 12 civilëve shqiptarë, të cilët i vranë dhe i masakruan. Njërin nga ta, pasi ia këputën këmbët, e kishin vënë mbi shporet të ndezur. Ato ditë i dogjën edhe dy gra të moshuara.⁶ Data 28 shtator e vitit 1998 shënon masakrimet e para të forcave serbe, që i kryen ndaj popullatës civile shqiptare në komunën e Suharekës.

Më 22 mars 1999, në Kosovë u krijuan rrethana të reja. Pas tërheqjes së vëzhguesve të OSBE-së nga Suhareka gjendja e popullatës shqiptare u përkeqësua edhe më shumë. “Më 22 mars në qendër të Suharekës ndodhi një krim. Atë ditë një skuadër policësh nën udhëheqjen e pjesëtarit të UDBsë,- Milorad Nishaviq, vrau dhjetë civilë shqiptarë, të cilëve as sot e kësaj dite nuk iu gjetën kufomat”.⁷ Rreth orës 14:00 një skuadër policësh kishin hyrë në lagjen përballë postës, brenda pak minutash ishin larguar duke lënë prapa 10 shqiptarë të vrarë,⁸ ndërsa trupat e pajetë të të vrarëve i

⁵ Këta janë disa nga të burgosurit shqiptarë të fshatit Vraniq dhe të fshatrave tjera: Asllan Hajriz Matoshi, Avni Rrahman Kolgeci, Adem Salih Shehu Arben Vesel Llugaxhiu dhe i ati Veseli, Arben Kolgeci, Avdullah Sherif Kolgeci, Arben Xhevdet Basha, Arif Sinan Basha, Baki Arif Llugaxhiu, Besnik Avdyl Basha, Bajram Bajram Muçaj, Destan Kolgeci, Emrush Musli Matoshi, Emrush Sadik Muçaj, Fatmir Shefki Berisha, Feim Isa Shehu, Gëzim Ahmet Loshi, Gazmend Jahir Kolgeci, Hajrullah Musli Matoshi, Hasan Sherif Muçaj, Hisen S. Berisha, Imri Halit Loshi, Ilir Halit Luzha, Jakup Azem Llugaxhiu, Lumni Gani Matoshi, Milaim Xhemajli Matoshi, Milaim Bajram Kolgeci, Mustafë Adem Kolgeci, Muhamet Shaban Basha, Nezir Rustem Loshi, Osman Bafti Llugaxhiu, Rexhep Hasan Luzha, Riza Shaban Kolgeci, Rrahim Idriz Kolgeci, Rrahman Hamdi Basha, Sadik Muharrem Rraçi, Salih Azem Loshi, Sadik Ibrahim Kolgeci, Sedat Qamil Kolgeci, Sadik Ibrahim Kolgeci, Shaban Azem Kolgeci, Tahir Vesel Kolgeci, Ukë Imer Kolgeci, Vesel Tahir Llugaxhiu, Xhavit Salih Kolgeci, Ramiz Hazir Loshi, Xhavit Jetullah Basha, Xhavit Hazir Loshi.

⁶ Në dokumentin zyrtar “Drejtorja e SHPSE” figurojnë këta personat të vrarë: Murat Kurtish Kokollari, Adem Isuf Buzhala, Gjylë Ramë Bajraktari, Hasan Sherif Kokollari, Zymer Ali Buzhala, Hazir Rustem Bajraktari, Bafti Hasan Bajraktari, Ymri Palushi, Zylfije Palushi, Qazim Ibrahim Kokollari, Mursel Hajrullah Buqaj, Qazim Ibrahim Kololli.

⁷ Fahri Musliu, *Masakra e Suharekës, mars 1999...*, f. 421.

⁸ Në këtë sulm, nga forcat serbe u vranë: Ali Ramadan Gashi, Bislim Miftar Morina, Emërllah Fazli Hoxha, Mehmet Emërllah Hoxha, Fadil Haxhi Bytyçi, Naser Avdyl Bytyçi, Xhemajl Haxhi Morina, Ramadan Nezir Morina, Shaban Kryeziu.

kishin ngarkuar në një kamion dhe i kishin nisur në drejtim të Prizrenit, kufomat e të cilëve i kanë zhdukur.⁹

Masakra e 22 marsit 1999 në Suharekë tingëlloi si paralajmërim për popullatën shqiptare se e ardhmja e tyre mund të pasonte me tragjedi të përmasave edhe më të mëdha. Popullata ndihej tepër e shqetësuar. Ishte krijuar një atmosferë e frikshme.¹⁰ Nga 23 mars 1999 forcat policore serbe ishin vendosur në shumë vende kyçe të Suharekës. Nga ato vende kontrollonin hyrje-daljet e qytezës. Një ditë më vonë ishte parë një autokolonë që vinte në Suharekë nga drejtimi i Carralevës. Pjesëtarët e autokolonës ishin vendosur në Shkollën e Mesme Teknike “Skënder Luarasi”.¹¹

Që nga prilli i vitit 1998 shumica e shqiptarëve të këtij regjioni, ishin larguar nga shtëpitë e veta dhe ishin vendosur nëpër gryka malesh dhe në fshatrat e mbi vijës rrugore Prizren-Shtime. Ndërsa banorët e Suharekës nuk ishin larguar nga shtëpitë e veta dhe kishin përcjellë me vëmendje lëvizjet e forcave serbe.¹²

Krimet e forcave serbe në fshatin Tërrnje

Fshati Tërrnje gjendet përafërsisht 6 kilometra larg qytezës së Suharekës. Kishte 120 shtëpi dhe ishte i banuar vetëm me shqiptarë dhe me tri-katër shtëpi rome. Me fshatin Leshan i ndanë një largësi afërsisht një kilometër, edhe në këtë fshat jetonin pakicat rome dhe serbe. Në orët e hershme të mëngjesit të 25 marsit 1999 në fshatin Tërrnje heshtjen e kishin thyer krisma e armëve të llojllojshme predhat e të cilave goditnin shtëpitë e fshatit të rrethuar nga forcat ushtarake.

Gjatë hulumtimeve për ta zbardhur ngjarjen mizore të shkaktuar nga forcat serbe, pata rastin të informohesha se për tragjedinë e Tërrnjes kishte dëshmuar një ushtar në Gjykata Ndërkombëtare e Drejtësisë në Hagë dhe e sigurova materialin në formën e shkrua. Në interes të këtij punimi ishin shumë detaje, që i kishte deponuar dëshmitari i ushtrisë serbe i koduar K-41. Ushtari kishte qenë pjesëmarrës në masakrimin e popullatës civile të fshatit Tërrnje. Ai si duket, kishte pësuar trauma psikike, prandaj, për të shkarkuar barrën e vuajtjeve shpirtërore për aktin çnjerëzor, për t’u lehtësuar sado pak nga pesha e krimit të kryer vetë, kishte vendosur të rrëfehej. Në mes tjerash tregon: “Në mëngjes..., është vendosur topi kundërajror... Oficerët u afruan

⁹ Intervistë e Xhelal Berishës nga Suhareka.

¹⁰ Intervistë e Ibrahim H. Gashit nga fshati Leshan.

¹¹ Intervistë e Muharrem Shalës nga Theranda.

¹² Intervistë e Xhevdet D. Berishës.

te Gavriloviqi. Ky i pyeti se a ishin të gatshëm ushtarët për aksion. Ata pohuan... Ai drejtoi dorën kah fshati Tërrnje dhe tha: “Sot këtu askush s’duhet të mbetet i gjallë... Gjatë zbritjes... e pashë në periferi të fshatit një fshatar, që mbante një torbë, me siguri kishte ushqim në të. Pastaj dëgjova një rafal automatiku dhe pashë këtë njeri duke rënë në tokë i vdekur. Pas kësaj filloi granatimi në fshat me topin kundërajror. Kjo vazhdoi pandërprerë rreth 20 minuta dhe pas kësaj kohe ne kemi hyrë në fshat. Kur hymë në fshat, pamë dy kolona fshatarësh të tmerruar, njëra kolonë ishte nisur në drejtim të fshatit Leshan, tjetra në drejtim të majtë. Kur hymë në një oborr, e pamë se perdja nga brenda në një shtëpie lëvizi. E ditëm që ishte dikush brenda. Unë me disa ushtarë tjerë hymë në atë shtëpi dhe njerëzit që ishin brenda i vendosem në oborr. Të gjithë njerëzit, në të cilët gjuajtëm me armë, filluan të bien në tokë njëri pranë tjetrit dhe më së shumti që më ka mbetur në mendje është foshnja e vogël, e cila ishte goditur me tre plumba dhe lëshonte një klithme të paimagjinueshme”!¹³

Dëshmia e ushtarit të ushtrisë serbe saktëson se ushtria serbe ka kryer akte çnjerëzore ndaj shqiptarëve. Ai vë në pah se oficerët, si: Gavriloviq, Kozlina, Fejziq e Deliq i detyronin ushtarët të kryenin krime. Në orët e hershme të 25 marsit ushtria serbe masakroi (42) dyzetedy shqiptarë në mesin e të cilëve shumica ishin fëmijë, gra, dhe të moshuar.¹⁴ Shumë shtëpi ishin djegur, ata që kishin shpëtuar, u strehuan përkohësisht në lugina malesh e më vonë shkuan në Shqipëri. Më 24 mars 1999 Suhareka ishte nën kontrollin e rreptë policor e ushtarak. Mbretëronte atmosferë e frikshme. Nëpër qytezë “nuk ka pasur lëvizje të civilëve përveç ushtrisë dhe policisë. Ka pasur persona ushtarakë, me uniforma dhe me shamia të kuqe të lidhura për krahu, pa kapela, e ndërkohë kishte edhe policë, që qarkullonin me tanke”.¹⁵ Më 25 mars, forcat serbe të ndara në grupe, ishin drejtuar familjeve: Elshani, Suka, Krasniqi, Kuçi, Shala, Berisha, Gashi, Momaj dhe Bytyqi. Për të kryer misionin çnjerëzor shumë grupe ia kishin mësy shtëpive, që gjendeshin në të dyja anët e rrugës, që lidhë Suharekën me fshatin Reshtan. Ndërsa një grup tjetër kishte shkuar në shtëpinë e Murat Sukës, që ishte afër gjimnazit “Jeta e Re”. Pesë pjesëtarë të forcave serbe kishin hyrë në shtëpinë e Misin H. Elshanit, ku vrasin avokatin Mehdi

¹³ <https://fjala.info/masakrat-e-ushtrise-se-serbise-ne-kosove-secila-me-mizore-se-tjetra-11/>

¹⁴ Numri i të varurëve është nxjerrë në Drejtorinë e Shërbimeve Publike, Sigurisë dhe Emergjencës komuna e Suharekës, ku figurojnë 38 emra. Pasi me ndihmën e dëshmitarit Hilmi B. Gashit është gjetur se regjistrit i mungonin edhe pesë (5) emra, ndërsa në të ishte shënuar gabimisht si person i varur emri i Ilaz Vranovcit.

¹⁵ Fahri Musliu, *Masakra e Suharekës, mars 1999...*, f. 516.

Halim Elshanin dhe profesorin Fadil Misin Elshanin, të dy veprimtarë të njohur të çështjes sonë kombëtare.¹⁶

Një fragment të kësaj ngjarjeje tragjike e pasqyron i mbijetuari Muharrem Shala. Ai kishte parë dy grupe policësh, që kishin dalë nga oborri i Shkollës së Mesme “Skënder Luarasi”. Njëri grup u ishte drejtuar shtëpive të tyre, ndërsa grupi tjetër kishte shkuar në drejtim të Reshtanit, në shtëpinë ku ndodhej Muharremi, duke nxjerrë të gjithë meshkujt në oborr. E kishin rrahur së pari Shaipin derisa e kishte humbur vetëdijen. Në ndërkohë e kishin sjellë në oborr Shefqetin, Fazli Momën me të birin, Enverin dhe tre banorë të fshatit Reshtan, që ndodheshin te Fazliu. Në oborr ishin: Shaipi, Muharremi, Shefketi, Fazliu, Enveri dhe tre veta nga Reshtani. Të gjithë i kishin rrahur dhe ua kishin marrë të hollat. Pastaj i kishin futur në një punishte, që kishte edhe një hyrje nga oborri, e pas pak kishin shti mbi ta. Kufomat kishin rënë mbi trupin e Muharremit. Aty kishin mbetur të vrarë: vëllezërit Idriz dhe Hasan Misin Bytyqi, Qazim Musli Gashi, Fazli Momaj dhe Enver Fazli Momaj (babë e bir), Shefket J. Hoxha, Shaip A. Gashi dhe Hasan A Kuçi. Ndërsa Muharrem Shala ishte plagosur në shpatulla, por kishte mbijetuar falë trupave të të vrarëve, që i kishin rënë përsipër.¹⁷ Më 25 mars 1999 në orët e hershme të mëngjesit nga forcat serbe u vranë 28 persona.

Dëshmitë e të mbijetuarve

Pas krimeve të kryera nga forcat serbe më 25 mars 1999 në qytetin e Suharekës, një ditë më vonë pasoi tragjedia tjetër, kur u masakruan fëmijë të sapolindur, të rinj e të reja si dhe të moshuar. Gjatë asaj masakre pësuan shumë familje nga Suhareka, por nga to më së shumti e pësoi familja Berisha. Ecurinë e kësaj ngjarjeje tragjike, e mbijetuara Shyhrete Berisha ku ndër të tjera rrëfen se: “Rreth orës 12:00 ishin paraqitur forcat policore në oborrin e tyre. Kishte njohur Zoran Petkoviqin, të vëllanë e tij dhe Milorad Nishaviqin. Zorani kishte dhënë urdhër të dilte nga shtëpia Bujar Berisha, të cilin më pas e kishte vrarë. Ndërkohë Milorad Nishaviqi e kishte vrarë Nexhatin, Fatonin dhe nënën e tij, Fatimen. Miki Petkoviq kishte vrarë Sedatin me nënë Havën. Ajo kishte parë të vrarë Nexhbedin Berishën dhe bashkëshorten e tij, Lirinë shtatzënë”. Pas, kësaj forcat serbe i kishin drejtuar të tjerët në një lokal. Më të hyrë aty, forcat serbe hapin zjarr mbi ta me armë automatike. Pas pak kohe hedhin edhe bombë. Shyhretës ia kishin

¹⁶ Avokat Mehdiu gjatë viteve të nëntëdhjeta ishte angazhuar për mbrojtjen e të përndjekurve politikë. Ndërsa Fadil Elshani ishte aktivist i dalluar i çështjes kombëtare.

¹⁷ Muharrem Shala, i mbijetuari i tragjedisë, u plagos më 25.03.1999.

vrarë aty të katër fëmijët. Në atë lokal ishin vrarë 23 pjesëtarë të familjes së Ramadan Berishës. Kriminelët serbë, pasi i kishin hedhur bombat, kishin hyrë në atë lokal për t'u siguruar se a kishte mbetur ndonjë i gjallë. Kur shihnin se ndonjëri nga ta tregonte shenja jete, e qëllonin me revole. Edhe të birin e saj, Altinin një kriminel e kishte qëlluar me një plumb në tëmth. Ajo e kishte parë, kur flokët e të birit ishin ngritur përpjetë dhe pastaj u mbulua me gjak.

Kriminelët, pasi ishin siguruar se të gjithë ishin të vdekur, trupat e pajetë i kishin ngarkuar në një kamion. Shyhretja edhe pse me nëntë plagë në trup, kishte ndarë mendjen për t'u hedhur nga kamioni. Ajo kur sheh se edhe Vjollca ishte në jetë, i kishte propozuar të hidheshin nga kamioni. Shyhretja ishte hedhur e para. Përafërsisht dy kilometra larg saj ishte hedhur Vjollca me të birin tetëvjeçar, Gramosin. Edhe Vjollca Berisha është e mbijetuar dhe dëshmitare e krimeve, që u kryen atë ditë. Tregon me emër kriminelët, që masakruan fëmijë, gra dhe të moshuar. Historia e saj është e dhimbshme e plotë pikëllim. Edhe atë, bashkë me dy djemtë, Drilonin e Gramozin dhe me të bijën Dafinën, i kishin ngarkuar në kamion për t'i futur në ndonjë varr masiv. Shyhretja i kishte propozuar, që të hidheshin nga kamioni. Vjollca në fillim kishte hezituuar, por kishte ndryshuar mendje, kur kishte dëgjuar zërin e të birit tetëvjeçar, Gramosit. Së bashku me të birin tetëvjeçar, ishin hedhur nga kamioni që barte të vrarët.

Kriminelët serbë ishin kujdesur për fshehjen e gjurmëve të krimit. Së pari trupat e pajetë i kishin transportuar me kamionë në Poligonin e Qitjes, pranë postbllokut policor afër fshatit Lubizhdë. Tri-katër ditë më vonë i kishin nxjerrë me ekskavator dhe me ndihmën e punëtorëve të pakicës rome i kishin futur në dy autofrigoriferë. Ali Gjogaj pyetjes së gjykatësit të Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë se a kishte fëmijë, i përgjigjet kështu: “Për Zotin nuk di, ndoshta kishte edhe fëmijë, por kjo, kur ekskavatori ndanë njeriun përgjysmë, këtë nuk e di. Mua nuk më ra në dorë të kapë ndonjë fëmijë, por ishte natë. Atë natë pashë se kufomat ishin prishur. Mëzi punonim. Nuk mund t'u afroheshim, se vinte erë e keqe. Ekskavatori nxirrte, kurse ne i shkarkonim nga ai”.¹⁸ Më 25 dhe 26 mars të vitit 1999, në Suharekë u masakruan 95 shqiptarë. Në mesin e të masakruarve ishin 21 fëmijë të grupmoshës tremujore e deri në shtatëmbëdhjetë vjet, 29 gra, 5 prej të cilave ishin shtatzëna. Ky dëshmitar tregon se kush i kishte urdhëruar të bënin punën e varrmihësit dhe për futjen e kufomave në dy autofrigoriferë. Në të njëjtën kohë tregon me emër e mbiemër personat, që ishin kujdesur për fshehjen e gjurmëve të krimit.

¹⁸ Fahri Musliu, *Masakra e Suharekës, mars 1999...*, f. 488.

Vjollcë dhe Shyhrete Berisha në gjykatën e Beogradit e kanë paraqitur gjendjen e krijuar në ditët e 26 e 27 marsit. Në detaje kanë dëshmuar për rrahjet, plaçkitjet dhe vrasjet e shqiptarëve në oborret e veta. Ato patën dëshmuar para gjykatës serbe për masakrën dhe për llojet e armëve me të cilat e masakruan popullatën shqiptare.

Krimet e forcave serbe në fshatin Leshan

Fshati Leshan gjendet afërsisht pesë kilometra në pjesën jugperëndimore të Suharekës dhe në perëndim të rrugës Prizren-Suharekë. Ky fshat deri më 12 qershor 1999 ka qenë i banuar edhe nga pakicat serbe dhe rome. Fshati Leshan dhe ai i Tërrnjës janë afër njëri-tjetrit. Për këtë arsye, në orët e hershme të mëngjesit të 25 marsit 1999, shumica e banorëve Tërrnjës, që mundën të shpëtonin, ishin strehuar në Leshan duke menduar se aty ishin më të sigurt. Serbët e fshatit Leshan e dinin se çfarë kishte pësuar fshati Tërrnje. Më 28 mars, filloi ofensiva e forcave serbe në fshatin Leshan kundër popullatës shqiptare. Fshati ishte tmerruar nga krismat e armëve. Forcat serbe të gjithë banorët i nxorën nga shtëpitë dhe i çuan në oborrin e Shkollës Filllore “Vaso Pasha”. I detyruan të bërtisnin më zë të lartë: “Mi smo srbi! Mi smo srbi!...”. Pastaj i kishin larguar nga turma disa djem për t’i pushkatuar. Derisa turma maltretohej, në oborrin e shkollës ekipet tjera serbe kishin hyrë në shtëpitë shqiptare. Ata që i hasnin i rrihnin brutalisht dhe ca nga ta i pushkatuan. Në këtë sulm 11 banorë të fshatit u vranë.

Krimet e forcave serbe në fshatin Sopi, më 2 prill 1999

Në orën 14:50 forcat serbe hynë në fshatin Sopi. Me të arritur në qendër, shkrepën armët automatike. Në ndërkohë marshojnë drejt rrugës, ku jetonin familjet Hajdaraj, Kabashi, Sadikaj, Jakupaj dhe Elshani. Më 2 prill 1999 në fshatin Sopi u vranë nga forcat serbe tetëmbëdhjetë shqiptarë. Nga këta pesë ishin mysafirë nga fshati Reshtan. Përveç të vrarëve të 2 prillit pasuan edhe vrasje tjera në mënyrën më mizore. Kështu më 3 prill Osman S. Elshanin, pjesëtarë të forcave serbe e kishin lidhur pas tankes dhe e kishin tërhequr zvarrë nga hotel “BOSS” deri në fshatin Sopi, tri kilometra largësi. Po ashtu edhe Ragip Sh. Brahimajn e kishin masakruar në shtëpinë e vet. Me këta dy numri i të vrarëve në fshatin Sopi arrin në njëzetënjë. Më 21 prill forcat serbe kishin hyrë në lagjen e “Ilazajve”, të gjithë banorët shqiptarë, gra e fëmijë i kishin nxjerrë përjashta. Në ndërkohë fëmijët, gratë e të moshuarit i kishin ndarë veç, ndërsa tetë djem i kishin vranë. Më 2 prill popullata shqiptare, që ndodhej në fshatin Sopi, u detyrua të largohej për në

Shqipëri. Dhjetëra traktorë, vetura dhe kamionë të ngarkuar me njerëz u nisën nën përcjelljen e policisë. Në tri vende kishin vënë postblloqe.

Krimet e forcave serbe në fshatin Dragaqinë

Fshati Dragaqinë gjendet në jug të fshatit Duhël. Është fshat malor. Ka qenë dhe është i banuar vetëm nga shqiptarët. Në fillim të muajit prill forcat serbe ishin dislokuar në shtëpitë e fshatit Duhël. Më 19 prill forcat serbe kishin hyrë në fshatin Dragaqinë, ku fillimisht kishin rrahur brutalisht 18 meshkuj të këtij fshati. Gjatë rrahjeve ua kishin thyer gjymtyrët e trupit dhe kokat, pastaj i kishin hedhur në pus, ku shumica prej tyre kishin qenë gjallë. Në ndërkohë e kishin minuar pusin, i cili ishte mbuluar nga dheu e gurët. Pas kësaj ngjarjeje tragjike, banorët e Dragaqinës ishin dëbuar për në Shqipëri. Atje qëndruan deri pas largimit të forcave serbe nga Kosova.

Krimet e forcave serbe në fshatin Bukosh

Forcat serbe më 3 maj 1999, shkojnë në fshatin Vraniq duke e detyruar popullatën shqiptare të nisej për në Shqipëri. Në ndërkohë kishin vendosur postbllokun të shkolla fillore e fshatit. Aty i kishin veçuar nga kolona 24 shqiptarë të fshatrave të ndryshme të regjionit komunal të Suharekës. Shumica e tyre ishte nga fshatrat Bukosh, Vraniq e Savrovë. Një dëshmitar tregon se Milorad Nishaviqi e kishte zbritur nga rimorkioja e traktorit të atin dhe e kishte mbështetur për muri të shkollës, ku ishin edhe shumë shqiptarët tjerë.¹⁹ Kriminelët serbë të 24 shqiptarët i mbështeten për muri të shkollës fillore të Bukoshit dhe pasi i maltretuan fizikisht, eprori, M. Nishaviq kishte dhënë urdhër, që të pushkatoheshin. Në ndërkohë, kur kolona me shqiptarë iu afrua fshatit Savrovë, ishte dëgjuar rafali i pushkëve automatike.

Dëmet materiale

Që nga fillimi i luftës e deri më 12 qershor 1999 komuna e Suharekës u ballafaqua me vështirësi të mëdha. Si pasojë e dhunës së ushtruar nga forcat serbe, përveç humbjeve në njerëz, pati edhe humbje në dëmet materiale duke filluar nga dëmtimi e rrënimi i shtëpive deri te objektet shkollore, ekonomitë private, shoqërore, trashëgimitë kulturore, si dhe demolimin dhe rrënimin e kulteve fetare. Në komunën e Suharekës para fillimit të luftës ishin 11 855 shtëpi banimi. Nga këto u dogjën 9 893, që llogaritur në euro

¹⁹ Intervistë e Astrit Kadollit, dëshmitar i këtij krimi.

del shuma prej 216 160 000.²⁰ Dhunës së forcave serbe nuk i shpëtuan as objektet e kulteve fetare të kësaj komune. Kështu në korrik 1998 u demoluan nga granatimet xhamitë e fshatit Peçan, Bllacë e Grejqevc. Më 3 e 4 mars 1999 u minua xhamia e Suharekës, Njëpërbishtit, Gjinocit, Grykocit, Dobërdelanit, Leshanit, Vraniçit dhe e Mushtishtit. Të njëjtin fat e patën edhe xhamitë e fshatit Studençan, Reçan, Samadraxhë e Budakovë. Gjithsej 14 objekte të kultit fetar u demoluan.²¹ Sipas statistikave të komunës së Suharekës, gjatë luftës 1998-1999, në këtë komunë janë evidentuar 526 të vrarë, 250 të plagosur, 141 të arrestuar, 57 të zhdukur. Po ashtu ka të dhëna edhe për dhunime, por shifra nuk tregohet.²²

²⁰ *Dëmet e luftës në komunën e Suharekës nga ofensiva luftarake serbe gjatë viteve 1998 dhe 1999*, Suharekë, 2006, f. 5.

²¹ <http://www.bajgora.com/index.php/artikuj/24-aktet-dhe-veprimet-gjenocidale-te-pushtetit-serb>

²² *Dëmet e luftës në komunën e Suharekës...*, 2006, f. 20.